

BENE KRISZTIÁN

**A FRANCIA ÉS MAGYAR MEGSZÁLLÓ CSAPATOK
KÖZÖS HADMŰVELETEI A SZOVJETUNIÓBAN¹**

A második világháború alatti francia-magyar katonai kapcsolatok általánosságban véve nem tartoznak a konfliktus történetének legismertebb részei közé, azonban minden bizonnyal túlzás nélkül kijelenthető, hogy a kapcsolatok közül a legkevésbé ismert a francia és magyar megszálló csapatok együttműködése a keleti hadszíntéren. Annak ellenére, hogy számos olyan hadműveletre került sor a partizánok ellen a szovjet hátszágban, amelyekben francia és magyar csapatok egyaránt részt vettek, esetenként pedig vállt vállnak vetve harcoltak, ezek az információk ezidáig nem kerültek be a köztudatba.

Bízunk benne, hogy a témával kapcsolatos eredmények közreadásával hozzá tudunk járulni nem csupán a második világháború alatti francia, magyar és szovjet történelem jobb megismeréséhez, hanem egyszersmind a francia-magyar katonai kapcsolatok egy ezidáig ismeretlen fejezetének feltérképezéséhez is.

A Francia Antibolsevik Légio

A francia szélsőjobboldali pártok egy jelentős része az 1940-es vereség után a németekkel való együttműködés útjára lépett, ezért nem meglepő, hogy a Szovjetunió ellen 1941. június 22-én meginduló német támadás után csatlakozni kívántak a kommunista állam elleni fegyveres küzdelemhez. Az érintett pártok – amelyek részletes bemutatásától terjedelmi okok miatt itt eltekintünk – 1941 júniusának végén közösen kérték Philippe Pétain marsalltól engedélyét egy francia légio felállításához, mely a német hadsereggel együttműködve a keleti hadszíntéren kerülne bevetésre.²

A francia³ és német vezetés jóváhagyásának megszerzése után⁴ az alakulat létrehozására 1941. július 7-én került sor a Párizsban,

¹ A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával készült.

² DELARUE, 1968. 148-149

³ AZIZ, 1979. 195.

⁴ SAINT-LOUP, 1963. 21.

amely a *Légion des volontaires français contre le bolchevisme*⁵ (LVF) nevet kapta. A megadott feltételeknek megfelelően a jelentkezők létszáma nem haladhatta meg a 15 ezer főt.⁶ A megkezdődő toborzás során a jelentkezők számára a zsold jelentette a legnagyobb vonzerőt, amelynek összege azonos volt a német katonákéval.⁷ Ennek ellenére a jelentkezések száma elmaradt a várakozásoktól, augusztus végéig csupán 2 000 ember lépett be az egységbe, akiknek több mint felét a francia és német orvosokból álló egészségügyi bizottság alkalmassági vizsgálata során elutasították. Ez a tendencia később is megmaradt, emiatt a következő három évben az egységbe jelentkező 13 400 emberből csupán 5 800-at minősítettek szolgálatra alkalmasnak.⁸

Az újoncok kiképzése a megszállt Lengyelországban, a Deba közelében található kiképzőtáborban zajlott német tisztek vezetésével. A francia önkéntesek többsége elméletileg már részesült katonai kiképzésben, ezért csupán egy gyorsított kiképzést biztosítottak számukra, amely lehetővé tette számukra, hogy megismerkedjenek a német fegyverekkel és harceljárásokkal.⁹ A szeptember-október folyamán megérkező körülbelül 2 300 fős kontingensből állították fel a német hadsereg 638. (francia) gyalogezredét.¹⁰ Az önkéntesek német egyenruhát viseltek, amelynek jobb felkarján egy, a trikolór színeit mutató „Franciaország” feliratú címerpajzs helyezkedett el.¹¹

A két zászlóaljból álló ezredet 1941. október 28-án a von Gablentz tábornok parancsnoksága alatt álló 7. bajor gyaloghadosztály kötelékébe vezényelték, mely Moszkvától 80 kilométerre nyugatra éppen az orosz főváros elleni végső támadásra készült.¹² Az alakulat november 24-én foglalta el helyét az első vonalban a 7. gyaloghadosztály 19. és 61. ezrede között.¹³ Az extrém időjárási

⁵ Francia önkéntesek légiója a bolsevizmus ellen, azaz röviden Francia Antibolsevik Légió.

⁶ GIOLITTO, 2007. 20.

⁷ MICHEL, 1981. 119.

⁸ SHD 2 P 14. Divers rapports.

⁹ DELARUE, 1968. 183.

¹⁰ LEFÈVRE – MABIRE, 2004. 27-29.

¹¹ GIOLITTO, 2007. 90.

¹² MALARDIER, 2007. 39.

¹³ BAMA RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945, 12.

körülmények sok áldozatot követeltek: december 5-én az egység állománytábláján már csupán kevesebb mint 1 500 ember volt. Az LVF a frontvonalban töltött kevesebb mint két hét során létszámának 30 százalékát veszítette el, miközben mindössze egyetlen komolyabb bevetésen vett részt. A német parancsnokság ezért további bevetésre alkalmatlannak nyilvánította a francia alakulatot, elrendelte leváltását,¹⁴ és javasolták német tisztek felügyeletével az egész kiképzés újrakezdését, mivel az önkéntesek katonai felkészültségét elégtelennek ítélték.¹⁵

A túlélőket a kruszynai kiképzőtáborba (Krakkótól északra) vonták vissza, ahol az alkalmatlanok mellett minden, politikailag aktív személynek el kellett hagynia az egységet. Ennek következtében a II. zászlóaljat fel kellett oszlatni, a megmaradt állományt pedig az I. zászlóalj kötelékében vonták össze. Az új egység így 1942 tavaszán három lövészs századból és egy parancsnoki századból állt 753 fős összlétszámmal. Az 1941-42 telén érkezett újoncokat a debai kiképzőtáborban gyűjtötték össze, és belőlük hozták létre az ezred III. zászlóalját, amelynek kötelékében alapos szelektálás után csupán 624 fő maradt. A felépítés ugyanaz volt, mint az I. zászlóaljban (három lövészs század, egy parancsnoki század), a létszám azonban kritikusan alacsony volt.¹⁶ Az átszervezés keretében az alakulat parancsnokát, Henri Labonne ezredest is leváltották az egység éléről, valamint megszüntették az ezred parancsnoki századát, a két zászlóaljat pedig egymástól elszigetelve közvetlen német irányítás alá vonták német összekötő törzsszázadok felállításával.¹⁷ Ezzel egyidőben az alakulat a 638. gránátos ezred elnevezést kapta.¹⁸

Az LVF mindkét zászlóalja nagyszabású partizánvadász hadműveletekben vett részt 1942 nyarán és őszén, melyek keretében más megszálló erőkkel együttműködve hiábavaló kísérleteket tettek a partizáncsoportok felszámolására. Az ezek során nyújtott teljesítmény hozzájárult ahhoz, hogy a német parancsnokság körében egyre kedvezőbb kép alakuljon ki a franciákról, akik lassan

¹⁴ Uo. 14.

¹⁵ LEFÈVRE – MABIRE, 2003a. 12-13.

¹⁶ AN F 1 3684. Dossier n°21.

¹⁷ VAE VICTIS, 2009. 20-21.

¹⁸ BAMA N 756/201. Infanterie-Regiment 638, Französische Legion (LVF), 2.

feledtetni tudták az előző évi fiaskót. A francia egységet mozgó hadműveletekben vetették be az egyre nagyobb számú és jól felszerelt partizánerek ellen. 1943 januárja és februárja is ilyen hadműveletek sorozatával telt, melynek során a III. zászlóalj katonái közel ezer partizánnal végeztek a német erőkkel szorosan együttműködve.¹⁹

1943. szeptember 1-én összevonták az elmúlt közel két év folyamán külön tevékenykedő zászlóaljakat Edgar Puaud ezredes parancsnoksága alatt, valamint újból felállították a korábban létszámbeli hiány miatt megszüntetett II. zászlóaljat.²⁰ 1944. január 27. és február 28. között a francia ezred a Marokkó fedőnevű partizánvadász hadműveletben vett részt nagyon eredményesen. Ennek a sikernek köszönhető, hogy Puaud ezredest kitüntették a francia Becsületrend parancsnoki fokozatával,²¹ majd pedig dandártábornoki rangot kapott.

A folyamatosan növekvő veszteségek miatt 1944 júniusában az alakulatot felváltották és a hátszországba rendelték. A szovjet nyári offenzíva azonban a Légiót is harcra kényszerítette, mégpedig a Vörös Hadsereg reguláris egységeivel szemben. A június 26-27-én lezajlott harcok mérlege a következő volt: a másfél napos harc során a franciák 41 halottat és több tucat sebesültet vesztek, az ezt követő visszavonulás során az eltűntek száma pedig elérte a bevett menetzászlóalj létszámának felét, 300 főt. A másik oldalon a szovjetek 57 tankot vesztek (elsősorban a német páncélos támogatásnak köszönhetően) és több száz embert.²²

A túlélőket kisebb-nagyobb kitérők után a Bajorországban található wildflecken-i kiképzőtáborba szállították,²³ ahol alakulatuk feloszlása után a Waffen-SS kötelékében éppen felállítás alatt álló francia nemzetiségűek alkotta Nagy Károly SS-hadosztályba helyezték át őket, így többségük annak soraiban folytatta a harcot.²⁴

¹⁹ LEFÈVRE – MABIRE, 2003b. 72-74.

²⁰ BAMA RH 53-23/50. Französischen Legion, 91.

²¹ AN F7 15304.

²² GIOLITTO, 2007. 365.

²³ ROSTAING, 2008. 145-146.

²⁴ MASSON, 1975. 146.

A magyar megszálló csapatok

Miután Németország 1941. június 22-én hadüzenet nélkül megtámadta a Szovjetuniót, a magyar katonai vezetés szorgalmazta a hadjáráshoz való csatlakozást. Erre jó alkalmat szolgáltatott Kassa június 26-i – mindmáig azonosítatlan hovatartozású repülőgépek általi – bombázása, valamint a Budapest és Körösmező között közlekedő gyorsvonat szovjet repülőgépek általi megtámadása.²⁵ Ezt követően Horthy Miklós kormányzó elrendelte a katonai hadműveletek megindítását a Szovjetunió ellen, amelyet minden bizonynyal az is motivált, hogy Magyarország ne maradjon le a német külpolitika jóindulatának elnyeréséért folytatott versenyben a rivális Románia és Szlovákia mögött, amelyek június 22-én és 23-án már csatlakoztak a német támadáshoz.²⁶

A magyar légierő június 27-én megtorlásképpen szovjet területeket bombázott, 28-án pedig az első magyar csapatok (a 8. határvasdandár) is átlépték a határt, és megkezdték a Szovjetunió elleni hadműveleteket. Június 30-án hozták létre a Kárpát-csoportot a VIII. hadtest törzséből és közvetlen alakulataiból, a gyorshadtestből, a 8. határvasdandárból és az 1. hegyidandárból²⁷ Szombathelyi Ferenc altábornagy vezetése alatt. A Kárpát-csoport előrenyomulása eleinte akadálytalan volt, ezért a magyar haderő július 6-án elérte a Dnyesztert.²⁸ Július 9-én a gyorshadtest kivált a Kárpát-csoportból, és a német Dél Hadseregcsoporthoz kötelekébe lépve folytatta a szovjet csapatok üldözését november 6-ig, amikor az erősen meggyengült alakulatot²⁹ kivonták az arcvonalból, és elrendelték hazaszállítását.³⁰ A Kárpát-csoport fennmaradó része a Kárpátok és a Dnyeszter által határolt területen maradt, ahol megszálló feladatok ellátására rendezkedett be,³¹ így a magyar honvédség szerepvállalása az elfoglalt szovjet területek pacifikálásában szinte már a háború első napján kezdetét vette.

²⁵ SIPOS, 1997. 140., 212-213.

²⁶ DOMBRÁDY, 2000. 98-127.

²⁷ Az új alakulat teljes létszáma 44.444 fő volt. ANDAHÁZI-SZEGHY, 2009. 26.

²⁸ VARGYAI, 2001. 197.

²⁹ A Gyorshadtest személyi állományának 9,94%-át, azaz 3.730 főt (halottat, eltűntet és sebesültet) veszített, miközben nehézfegyverzete szinte teljes egészében megsemmisült. SIPOS, 1997. 456.

³⁰ ANDAHÁZI-SZEGHY, 2009. 99-100.

³¹ GOSZTONYI, 1995. 44.

A magyar hadvezetés a gyorshadtest hazaszállításával együtt a szovjet hátsószámban tevékenykedő magyar alakulatok (1. hegyi dandár, 8. határ vadász dandár, 15., 16., XI. kerékpáros zászlóalj, valamint 106., 107. és 108. hadtápszászlóalj)³² hazatelepítését is tervbe vette, azonban ez a német fél ellenállásába ütközött. A hadi helyzet alakulásából kifolyólag utóbbi úgy ítélte meg, hogy a tervezettnél hosszabb háborús tevékenységre kell felkészülni a keleti hadszíntéren, ami a rendelkezésre álló német erők fokozottabb bevetését jelentette az első vonalban, így a megszállt területek rendjének fenntartásához nagyobb mértékű hozzájárulást várt el szövetségeseiktől, így a magyaroktól is. A német hadvezetés ezért az 1941 nyarán bevetett magyar csapatok hazatéréséért cserébe új, immár kifejezetten megszálló feladatokra szánt magyar seregtestek kiküldését kérte a magyar kormánytól.³³

Ennek a nyomásnak engedve a budapesti vezetés öt gyalogdandárt (mintegy 40.000 fős létszámmal) ajánlott fel a németeknek, amelyeket 1942 januárjáig ki is szállítottak Ukrajnába, ahol az 1941. október 6-án felállított Magyar Megszálló Csoport Parancsnokság irányítása alá kerültek. 1942. február 5-től a 102., a 105. és a 108. dandárokat a Dnyepertől keletre a frissen létrehozott Keleti Megszálló Csoport Parancsnokság kötelékében vetették be – számos alkalommal szovjet reguláris erők támogatását élvező jelentős létszámú partizáncsoportok ellen. Ezzel egyidőben a 121. és 124. gyalogdandárokat a Nyugati Megszálló Csoport Parancsnokság alkalmazta a Dnyepertől nyugatra jóval békésebb körülmények között.³⁴ A kiküldött seregtestek elnevezését február 12-én gyalogdandárról könnyűhadosztályra változtatták, ami elméletben jelentős létszám- és fegyverzetbeli erősödést jelentett, a gyakorlatban azonban semmilyen változást nem vont maga után. Ennek következtében a könnyűhadosztályok, amelyek sorait idősebb korosztályokba tartozó, 30-40%-ban nemzetiségi legénységgel töltötték fel, továbbra is csupán két gyalogezreddel rendelkeztek, melyek elavult fegyverzettel voltak felszerelve, nehéztüzérség és

³² Utóbbiakat csendőrtisztek vezetésével már kifejezetten közbiztonsági és rendészeti feladatok ellátására hozták létre, így egyebek mellett ezek feleltek a partizán-tevékenység letöréséért, valamint az elhagyott hadianyagok felkutatásáért és összegyűjtéséért. SIPOS, 1997. 151.

³³ SZABÓ – SZÁMVÉBER, 2003. 23.

³⁴ SZABÓ, 2001. 11.

páncélelhárító lövegek pedig egyáltalán nem álltak a rendelkezésükre.³⁵ Ennek következtében reguláris alakulatok elleni bevetésre egyáltalán, komolyabb partizánerek ellen pedig csupán korlátozottan voltak alkalmasak.

Mivel a harcba vethető katonák száma is gyorsan csökkent a fagyási sérülések, betegségek és az egyébként jelentős erővel rendelkező partizáncsoportok támadásai következtében, így a magyar könnyűhadosztályok harcértéke gyorsan romlott.³⁶ A helyzet annyira kritikus volt, hogy amikor 1942-ben újabb német követelésnek engedve megkezdődött a frontszolgálatra szánt 2. magyar hadsereg kiszállítása a keleti hadszíntérre, egyes elemeit bevonták a megszálló egységek partizánelhárító műveleteibe. Ezek során például a viszonylag jól felfegyverzett 6. könnyűhadosztály komoly erősítést jelentett, amely sikeresen járult hozzá mintegy 500 partizán megsemmisítéséhez, ugyanakkor ezért cserébe magas veszteségekkel adózott: 90 halottat, 32 eltűntet és 314 sebesültet veszített. Ez az ideiglenes segítség nem hozott alapvető változást az erőviszonyokban, amelyek egyre inkább a Moszkvából irányított és felszerelt partizánok javára tolódtak el.³⁷

A realitásokkal számot vetve a német és magyar parancsnokságok 1943 elején stratégiát váltottak, és a nagyszabású – ám kevés eredményt hozó – tisztogató hadműveletek helyett az utánpótlási vonalak védelmét helyezték előtérbe. Ez még nagyobb teret adott a partizánoknak, akik szabadon választhatták meg támadásaik helyét és idejét, így például a vasútvonalak elleni sikeres támadások mindennaposak voltak. Ennek fényében nem meglepő, hogy a német hadvezetés a Don-kanyarban elszenvedett súlyos veresége után hazaszállított 2. magyar hadseregért cserébe újabb megszálló alakulatok kiküldését kérte a magyar kormánytól, amelyet az jóvá is hagyott. Ebből kifolyólag 1943 első felében további négy megszálló seregtest érkezett Ukrajnába: az 1., a 18., a 25. és a 201. könnyűhadosztályok.³⁸ 1943. május 1-én megalakult a Megszálló Erő Parancsnokság, amely már kilenc hadosztály és összesen mintegy 90.000 fő felett látott el parancsnokságot. Előbbiek egy részének

³⁵ SIPOS, 1997. 283.

³⁶ VARGYAI, 2001. 215-217.

³⁷ SZABÓ, 2001. 72-75.

³⁸ SZABÓ – SZÁMVÉBER, 2003. 133.

hadrendi számát és elnevezését (könnyűhadosztály helyett tartalékhadosztály) megváltoztatták, valamint megkísérelték megerősíteni őket egy harmadik gyalogezreddel és tüzérséggel. Ezzel párhuzamosan ideirányították a belga zsákmányanyaggal felszerelt 101. és 102. önálló harckocsi századokat és a román hadseregből átszökött magyar és székely legénységből álló Kolozsvár őrzászlóaljat is.³⁹

Mindez nem tudott érdemi befolyást gyakorolni a háború menetére, így a nyugat felé előretörő szovjet csapatok nyomása alatt a magyar megszálló egységek 1943 közepétől kezdve folyamatosan szorultak galíciai és lengyel területekre. Eközben utóbbiak egyre gyakrabban kerültek közvetlen harcérintkezésbe a Vörös Hadsereg reguláris seregtesteivel, amely komoly veszteségeket okozott az ilyen összecsapásokra teljesen alkalmatlan magyar kötelékeknek. 1944. április 4-én a Megszálló Erő Parancsnokságot feloszlatták, és a korábban parancsnoksága alá tartozó egységek egy része (három hadosztály) a Kárpátok védelmét ellátó 1. magyar hadsereg kötelékébe került, míg erőinek nagyobb része (hat hadosztály) az ekkor felállított Magyar Megszálló Csoport Parancsnokság (később II. tartalékhadtest parancsnokság) vezetése alá került és Lengyelországba irányították, így a szovjet területeken folytatott magyar megszálló tevékenység ezzel véget ért.⁴⁰

A francia-magyar közös hadműveletek

A Francia Antibolsevik Légió fennállása során számos alkalommal került kapcsolatba magyar megszálló alakulatokkal, amelyekkel több ízben is közös hadműveletekben vett részt, így nagymértékben hozzájárult ahhoz a hadtörténeti kuriózumhoz, hogy a második világháború során francia és magyar katonák együtt harcoltak reguláris és irreguláris szovjet csapatok ellen.

1942 nyara és ősze nagyszabású partizánvadász hadműveletekkel telt az LVF mindkét zászlóalja számára, melyek során más német (illetve német alárendeltségben harcoló orosz, ukrán, kozák stb.) erőkkel együttműködve hiábavaló kísérleteket tettek a partizáncsoportok felszámolására.⁴¹ Fontos megemlíteni, hogy ezekbe

³⁹ RAVASZ, 2003. 110.

⁴⁰ SIPOS, 1997. 284.

⁴¹ BAMA N 756/201 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade, 4.

az akciókba a Közép Hadseregcsoporthoz irányítása alatt álló összes bevetethető megszálló egységet bevonták, így a brjanszki térség partizánmentesítését célzó támadásokban a 2. páncéloshadserg kötelekébe tartozó 102. és 108. magyar megszálló hadosztályok is részt vettek.⁴² Bár a francia és a magyar alakulatok az iratanyagok tanúsága szerint nem kerültek közvetlen kapcsolatba, a német parancsnokság utasításainak megfelelően 1942 nyarán és őszén összehangolt műveletekkel próbálták a brjanszki erdőt délről és nyugatról biztosítva felszámolni a térségben működő nagyszámú és aktív partizáncsoportot.

Ezek a hadműveletek a megszálló csapatok tagjai számára leginkább végeérhetetlen menetelésekkel teltek a hőségben a végtelebenbe nyúló orosz tájon, de partizánokkal csak nagyon ritkán találkoztak, mivel a gyors mozgású, jól informált csoportok a legtöbbször minden gond nélkül kicsúsztak a német csapatok bekerítéséből. Ebből kifolyólag ez az időszak ugyan fárasztó volt a katonák számára, de meglehetősen veszélytelen és időnként még sikereket is tartogatott számukra.⁴³

1943 márciusában a Légión III. zászlóalját áthelyezték a 2. német páncéloshadserg parancsnoksága alá, majd átirányították a Brjanszktól mintegy 100 kilométerre délnyugati irányban található Trubcseszk térségébe, a Gyeszna folyó nyugati partjára, ahol védelmi állásokat kellett elfoglalniuk az előretörő szovjet reguláris és irreguláris alakulatokkal szemben.⁴⁴ Az új helyszínen a védelmet közösen kellett biztosítaniuk a 102. magyar könnyűhadosztállyal (a balszárnyukon), illetve egy kirgiz segédalakulattal (a jobbszárnyukon).⁴⁵ Március végén az állásaik mögé beszivárgó és egyre aktívabb partizánok ellen az itt állomásozó egységek egy háromnapos közös hadműveletet indítottak, amely teljesen eredménytelennek bizonyult, mivel a partizánok kitértek az összecsapás elől.⁴⁶ Ugyanakkor a franciák állásait nem érte komolyabb támadás, csupán ők igyekeztek járőrtevékenységgel nyugtalanítani az

⁴² BABUCS – SZABÓ, 2010. 118-121.

⁴³ AN 3 W 63.

⁴⁴ BAMA RS 3-33/4. Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne", 104-106. kép.

⁴⁵ RUSCO, 1998. 75.

⁴⁶ LABAT, 2006. 105-106.

ellenséget,⁴⁷ ellenben a 102. könnyűhadosztályt francia megfigyelők szerint valamikor május elején nagyerejű ellenség támadta meg, amelyet csak egész éjszakán keresztül tartó harcok árán sikerült visszaszorítani.⁴⁸ Elképzelhető, hogy ez volt az az akció, amelynek során a magyar alakulatnak sikerült megakadályoznia egy fontos híd elfoglalását, ami azért volt kiemelkedő, mivel időközben a többi hasonló műtárgyat a partizánok elfoglalták vagy megsemmisítették a térségben.⁴⁹

A térségben május 16. és június 6. között zajlott a Cigánybárod-hadművelet német, magyar és számos helyi alakulat részvételével, mely a Közép-hadseregcsoporthátországának megtisztítását tűzte ki célul, hogy a nyár folyamán meginduló Citadella-hadművelet utánpótlása zavartalan legyen. A hadművelet ugyan nem érte el összes kitűzött célját, de így is impozáns eredményeket tudott felmutatni (1.584 megölt, 1.568 foglyul ejtett partizán, 869 átállt partizán, valamint 15.812 kitelepített lakos), melyek egy ideig lehetővé tették az utánpótlás zökkenőmentes szállítását és ezzel a német támadó hadművelet megindítását.⁵⁰ Ebben a hadműveletben a III. zászlóalj csupán közvetett módon vett részt, mivel aktív járőrözéssel kellett nyomás alatt tartania a folyó túlsó partján állomásozó partizánokat. Eközben az egység kisebb veszteségeket szenvedett, de komolyabb összecsapásokra nem került sor.⁵¹

Május végén mindkét francia zászlóaljat a 286. biztonsági hadosztály alárendeltségébe vezényelték, ami már az első lépés volt az ezred összevonása felé, amire az összes francia önkéntes régóta vágyott.⁵² Ez a német alakulat Fehéroroszországban állomásozott, a Bobr folyó térségében, amely a partizánok egyik központja volt. Az itteni partizánalakulatok több tízezer főt számoltak, modern fegyverezettel rendelkeztek, és a Vörös Hadsereg előretörésével párhuzamosan egyre bátrabban és agresszívebben támadták a német utánpótlási vonalakat és helyőrségeket.⁵³ Ezt a franciák is hamar megtapasztalták, júniusban két nagyobb támadás is érte a franciák

⁴⁷ VAE VICTIS, 2009. 71-78.

⁴⁸ LEFÈVRE – MABIRE, 2003B. 107-108

⁴⁹ ROMSICS, 2011. 64.

⁵⁰ UNGVÁRY, 2015. 337-338.

⁵¹ Saint-Loup, 1963. 179-186.

⁵² BAMA N 756/201. Heeresgruppe Mitte, 1942. október 2.

⁵³ LABAT, 2006. 120.

rutinőrzáratait, melyekben összesen 20 halottat és számos sebesültet veszítettek.⁵⁴ Augusztus folyamán egy 100 fős utánpótlás-szállító konvojt csaltak csapdába, amelyben a franciák 25 halottat és sok sebesültet veszítettek.⁵⁵ A komoly veszteségek ellenére számos más támadást sikeresen vertek vissza, és nagy veszteségeket okoztak a partizánoknak, akik ezután egy sokkal alattomosabb támadássorozatot indítottak a franciák ellen. Aknákat helyeztek el az utakon, az ösvényeken, de még a falvakban is, melyek számos katonára és civil halálát okozták.⁵⁶ A szomszédos megszálló zónában tevékenykedő 18. magyar könnyűhadosztály ugyanilyen körülményekről számolt be, amelyek érzékeny veszteségeket okoztak az alakulatnak.⁵⁷

1943. szeptember 1-én komoly változás állt be az alakulat életében: hivatalosan is összevonták az elmúlt közel két év folyamán külön működő zászlóaljakat Puaud ezredes parancsnoksága alatt, valamint újból felállították a korábban létszámhiány miatt megszüntetett II. zászlóaljat.⁵⁸ A régi-új egységgel két magyar alakulat is együttműködött 1943 nyarán és őszén: az 1. könnyű- és az 5. tartalékhadosztály, amelyek a francia ezredtől délre foglaltak el állásokat.⁵⁹

1944. január 27. és február 28. között a francia ezred a Marokkó fedőnevű partizánvadász hadműveletben vett részt.⁶⁰ A korábbi hasonló bevetésektől eltérően most számos fegyveres összecsapásra került sor, melyek során az OKW⁶¹ hivatalos közleménye szerint a franciák 1.118 partizánnal végeztek, 1.346-ot fogságba ejtettek, felszámoltak 41 partizántábort, valamint megsemmisítettek 1.000 bunkert.⁶² A hadművelet ugyanakkor a franciák soraiban is követelt áldozatokat: 10 halottat (köztük Panné őrnagy, a III. zászlóalj parancsnoka és Neveux hadnagy, a 11. század parancsnoka)

⁵⁴ RUSCO, 1988. 79.

⁵⁵ AN F 7 15300. Procès-verbal de l'interrogatoire de Bassompierre du 2 décembre 1946.

⁵⁶ LABAT, 2006. 140-141

⁵⁷ UNGVÁRY, 2015. 370-374.

⁵⁸ AN 3 W 63. Ordre N° 1 du colonel Puaud, 1943. október 1.

⁵⁹ UNGVÁRY, 2015. 385.

⁶⁰ ARMANI, 2013. 148-149.

⁶¹ *Oberkommando der Wehrmacht*: a német hadsereg főparancsnoksága.

⁶² AN F 60 1688, O 3605. France combattante, 1944. február 27.

és 30 sebesültet.⁶³ Ezek az eredmények különösen annak fényében értékelendők, hogy a korábban említett két magyar hadosztály támadóműveletei ebben az időszakban nem hoztak érdemi eredményeket.⁶⁴

Ezt követően több közös műveletre nem került sor, mivel a Vörös Hadsereg előretörése miatt a megszálló alakulatok tevékenysége okafogyottá vált, így azokat visszavonták a hátszágba, ahol más feladatok vártak rájuk.

Összegzés

Viszonylagos ismeretlensége ellenére különleges jelentőséggel bír a második világháború alatti francia fegyveres kollaboráció mind francia, mind magyar szempontból, hogy az abban érintett számos alakulat (Francia Antibolsevik Légió, Waffen-SS Franciaország rohamdandára, NSKK⁶⁵) tagjai több esetben harcoltak együtt magyar katonákkal a keleti hadszíntéren a Vörös Hadsereg csapatai ellen, amelyet ezidáig kellőképpen még nem tárt fel a történettudomány.

Jelen tanulmány terjedelmi korlátai nem tették lehetővé, hogy mindezeket részletesen megvizsgáljuk, ugyanakkor az áttekintő jelleggel bemutatott epizódok jó alapot képeznek ahhoz, hogy ez az együttműködés a jövőben teljes egészében ismertté váljon.

Bibliográfia

Levéltári források

Archives nationales:

F 1 3684. LVF.

F 7 15300. Milice.

F 7 15304. Waffen SS.

F 60 1688. Les groupements collaborationnistes: LVF, Légion tricolore, Waffen SS français.

3 W 63. Légion tricolore.

Bundesarchiv-Militärarchiv:

⁶³ LABAT, 2006. 240-244.

⁶⁴ UNGVÁRY, 2015. 387-390.

⁶⁵ *Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps*: Nemzetiszocialista Motoros Szállítóhadtest.

N 756/201. Infanterie-Regiment 638, Französische Legion (LVF), Französische SS-Freiwilligen-Sturmbrigade und Waffen-Grenadier-Brigade der SS "Charlemagne".

RH 53-23 50. Französischen Legion. Anlagen zum Kriegstagebuch (24. Aug. 1941 - Jan. 1944).

RS 3-33/3. Dokumentation über die Beteiligung französischer Freiwilliger auf deutscher Seite im Weltkrieg 1939-1945

RS 3-33/4: Fotoalbum zum Textband "Die Geschichte der 33. Waffen-Grenadier-Division der SS Charlemagne".

Service Historique de Défense, Vincennes (SHD):

2 P 14: Légion tricolore, LVF.

Szakirodalom

ANDAHÁZI-SZEGHY, 2009 = ANDAHÁZI-SZEGHY Viktor: A magyar királyi I. gyorshadtest 1941. évi ukrajnai hadműveletei. (doktori értekezés) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009.

ARMANI, 2013 = ARMANI, Yves: Les pendus de Wildflecken. L'Homme Libre, Paris, 2013.

AZIZ, 1979 = AZIZ, Philippe: Les Dossiers noirs de l'Occupation. Famot, Genève, 1979.

BABUCS - SZABÓ, 2010 = BABUCS Zoltán - SZABÓ Péter: „Legyetek eskütökhöz hívek mindhalálig!” A budapesti magyar királyi „József nádor” 2. honvéd gyalogezred a második világháborúban. Püedlo, Győr, 2010.

DELARUE, 1968 = DELARUE, Jacques: Trafics et crimes sous l'Occupation. Fayard, Paris, 1968.

DOMBRÁDY, 2000 = DOMBRÁDY Lóránd: Katonapolitika és hadsereg 1920-1944. Ister, Budapest, 2000.

GIOLITTO, 2007 = GIOLITTO, Pierre: Volontaires français sous l'uniforme allemand. Perrin, Paris, 2007.

GOSZTONYI, 1995 = GOSZTONYI Péter: A magyar honvédség a második világháborúban. Európa, Budapest, 1995.

LABAT, 2006 = LABAT, Éric: Les places étaient chères. Editions du Lore, Paris, 2006.

- LEFÈVRE – MABIRE, 2003a = LEFÈVRE, Éric-MABIRE, Jean: La légion perdue, face aux partisans 1942. Jacques Grancher, Paris, 2003.
- LEFÈVRE – MABIRE, 2003b = LEFÈVRE, Éric – MABIRE, Jean: Sur les pistes de la Russie centrale 1943. Jacques Grancher, Paris, 2003.
- LEFÈVRE – MABIRE, 2004 = LEFÈVRE, Éric – MABIRE, Jean: Par -40 degrés devant Moscou. Jacques Grancher, Paris, 2004.
- MALARDIER, 2007 = MALARDIER, Jean: Combats pour l'honneur. L'Homme libre, Paris, 2007.
- MASSON, 1975 = MASSON, Philippe.: La LVF nach Moscou in La Milice, Historia 40. különszám, 1975. 137-146. o.
- MICHEL, 1981 = MICHEL, Henri: Paris allemand. Albin Michel, Paris, 1981.
- RAVASZ, 2003 = RAVASZ István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914-1945. – Püldo Kiadó, h. n., 2003.
- ROMSICS, 2011 = ROMSICS Ignác (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Kossuth Kiadó – Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2011.
- ROSTAIN, 2008 = ROSTAIN, Pierre (Hauptscharführer SS): Le prix d'un serment. 1941-1945. Des plaines de Russie à l'enfer de Berlin. Librairie du Paillon, Paris, 2008.
- RUSCO, 1998 = RUSCO, Pierre: Stoï! 40 mois de combats sur le front russe. Jacques Grancher, Paris, 1998.
- SAINT-LOUP, 1963 = SAINT-LOUP: Les Volontaires. Presses de la Cité, Paris, 1963.
- SZABÓ, 2001 = SZABÓ Péter: Don-kanyar. Corvina, Budapest, 2001.
- SZABÓ – SZÁMVÉBER, 2003 = SZABÓ Péter – SZÁMVÉBER Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo Kiadó, h. n., 2003.
- SIPOS, 1997 = SIPOS Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban, Lexikon A-Zs. Petit Real, Budapest, 1997.
- UNGVÁRY, 2015 = UNGVÁRY Krisztián: Magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941-1944. Esemény – elbeszélés - utó-élet. Osiris, Budapest, 2015.
- VAE VICTIS 2009 = (szerző nélkül) Vae victis! ou deux ans dans la LVF. L'Homme libre, Paris, 2009.

VARGYAI, 2001 = VARGYAI Gyula: Magyarország a második világháborúban. Korona, Budapest, 2001.

Abstract

During the World War II, several French military units have fought in the ranks of the German army on the Eastern Front. At the same time a whole Hungarian occupation army was active in the area. As the result of this coincidence, the French and Hungarian units have fought together on the Soviet partisan between 1941 and 1944. The study tries to present a part of these common fights for the better knowledge of these special French-Hungarian relationships unknown until now by the historians of the two countries.